

РЕЦЕНЗІЇ

УДК 343.988

Горбачевський Віталій Якович – доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, професор кафедри кримінально-правових дисциплін Національної академії внутрішніх справ;

Копотун Ігор Миколайович – доктор юридичних наук, професор, проректор з навчальної роботи Інституту служби зовнішньої розвідки України

НОВИЙ ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВІКТИМОЛОГІЧНОГО ЗАПОБІГАННЯ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Рец. на кн.: Джужа А. О. Основні напрями удосконалення віктимологічного запобігання правопорушенням в Україні : монографія / А. О. Джужа. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. – 304 с.

Запропоноване навчально-наукове видання є однією з перших та доволі вдалих спроб підготовки монографії із запобігання злочинам заходами кримінологічної віктимології, у якій поєднуються оригінальність, академізм і простота сприйняття.

Її підготовка, розроблення та видання пов'язані з певними характерними особливостями, що зумовлені потребою викладання цього предмета в якісно нових соціально-політичних, економічних і правових умовах, що сформувалися в Україні внаслідок процесів, пов'язаних зі зміною наявних соціально-правових відносин та розбудовою правової держави.

Водночас із соціально-політичними змінами з'являються нові суспільні суперечності, виявляються недоліки управлінської діяльності та правового регулювання, що слугують

детермінуючими чинниками злочинності. Очевидно, що нейтралізація та усунення таких чинників у процесі запобіжної діяльності сприятиме успішному розв'язанню завдань, що стоять перед сучасним українським суспільством і державою.

Останніми роками в кримінологічній літературі дедалі більше уваги приділяють вивченню жертв злочинів, розв'язанню проблем віктимологічної профілактики. Підвищення інтересу до цієї тематики зумовлене низкою обставин, передусім висуненням на перший план в ієрархії соціальних цінностей і цілей правоохоронної діяльності захисту особи, її життя, здоров'я, прав та свобод.

Незважаючи на дефіцит статистичної інформації, віктимологічна проблематика, зокрема проблема захисту жертв злочинів, завжди викликала інтерес і привертала увагу вчених у галузі адміністративного та кримінального права, кримінології, кримінально-виконавчого права й кримінального процесу. У цьому контексті розглядали різні прикладні засади проблематики жертв, будували віктимологічну доктрину профілактики злочинів, поступово формуючи підходи до вирішення питань, так чи інакше пов'язаних із потерпілими (латентна віктимність, проблема вини, запобігання злочинам, покарання, відшкодування збитку тощо). Однак комплексного вивчення проблеми кримінологічної віктимології донині не було здійснено.

У виданні розглянуто комплекс теоретичних і практичних питань сучасного стану формування та реалізації стратегії й тактики віктимологічного запобігання правопорушенням в Україні, надано визначення віктимологічного потенціалу, напрямів і шляхів його нейтралізації. Із залученням різних методів наукового аналізу визначено соціальний та правовий зміст стратегії і тактики, їх місце в державному механізмі. Розкрито актуальні проблеми забезпечення кримінальної безпеки країни заходами віктимологічної профілактики, а також питання організації та здійснення кримінологічного впливу на злочинність на індивідуальному рівні. Автор монографії спробував здійснити аналіз масової вразливості окремих соціальних, професійних та інших груп. У монографії приділено увагу якісно-кількісній характеристиці потерпілих від злочинів у загальній кількості населення, окремим групам (стратам)

населення серед загальної кількості потерпілих, а також стосункам, у яких перебувають потерпілі зі злочинцем під час учинення злочину, соціальним, морально-психологічним, фізичним ознакам із метою вирішення наукових, а головне – практичних завдань щодо зменшення кількості жертв (потерпілих) від злочинів.

Віктимологічна профілактика – один із напрямів запобігання злочинам, ще далеко не повною мірою реалізований. Це специфічна діяльність соціальних інститутів, спрямована на виявлення та усунення (нейтралізацію, блокування) чинників, обставин, ситуацій, що зумовлюють віктимну поведінку і в цій якості детермінують учинення злочинів; встановлення груп ризику та конкретних осіб із підвищеним ступенем віктимності та вплив на них із метою відновлення або активізації їх захисних властивостей; розроблення або вдосконалення вже наявних спеціальних засобів захисту громадян від злочинів і подальшої їх віктимізації.

Немає необхідності доводити, наскільки знизився б рівень злочинності, якби вдалося виключити з кримінальної практики правопорушення, що виникають із «вини» потерпілих, або принаймні істотно зменшити їх кількість.

Викладене свідчить про доцільність здійснення подальших наукових досліджень, спрямованих на розроблення більш ефективних профілактичних заходів, застосування яких допоможе реально знизити рівень криміналізації та віктимізації суспільства, задовольнивши нагальні потреби практичної діяльності правоохоронних органів у цій сфері. Водночас головний напрям наукових розвідок має бути зміщений, передусім, у сферу забезпечення особистої безпеки громадян, оскільки вирішення цього питання донині не є пріоритетним завданням держави у сфері боротьби зі злочинністю. Зокрема, безперечним залишається той факт, що жертвам злочинів працівники ОВС, прокуратури та суду приділяють набагато менше уваги, ніж злочинцям. Саме тому розгляд сучасних наукових підходів і досягнень, шляхів практичного здійснення запобіжної діяльності заходами кримінологічної віктимології, її проблем і завдань зумовили потребу в підготовці монографії

«Основні напрями удосконалення віктимологічного запобігання правопорушенням в Україні».

Багатоаспектний, комплексний характер проведеного дослідження, значення результатів цієї праці для зміцнення української держави, підвищення рівня соціального захисту населення дають змогу вважати цю монографію цікавим науковим доробком з обраної проблематики, своєчасною та актуальною працею.

Структура видання, логіка вирішення поставлених завдань, рівень аргументування та наукове обґрунтування головних висновків автора, форма викладення матеріалу відповідають вимогам, що ставляться до монографічних досліджень цього спрямування.

Позитивним є також те, що автор запропонував проект Закону України «Про віктимологічну профілактику правопорушень», який може бути корисним для законотворчої діяльності.

Загалом монографія вирізняється глибиною правового аналізу, вираженістю та коректністю наукової полеміки, вдалим підбором матеріалу. Одержані автором науково обґрунтовані результати розв'язують важливу для юридичної науки й правоохоронної діяльності проблему. Праця визначає, доповнює та уточнює низку положень теоретичного, правового та методичного характеру.

Монографія «Основні напрями удосконалення віктимологічного запобігання правопорушенням в Україні», підготовлена кандидатом юридичних наук А. О. Джужею, призначена для студентів, курсантів, слухачів усіх форм навчання, а також ад'юнктів, аспірантів і професорсько-викладацького складу. Видання буде корисним для співробітників правоохоронних органів для підвищення рівня знань під час здійснення практичної діяльності щодо запобігання злочинам, а також може бути використане в процесі підготовки та підвищення кваліфікації юридичних кадрів.